

Nieuwe pijngrens

Met de recente verhoging van de overheidsuitgaven in Saoedi-Arabië om de intrede van de Arabische Lente te verzachten en mogelijk te verschuiven naar een latere datum, heeft de internationale oliemarkt een wezenlijke verandering ondergaan. De prijs die Saoedi-Arabië nodig heeft voor het bewaren van de begrotingsbalans is verschoven van rond de 55 dollar per vat ten tijde van de financiële en economische crisis in 2008 naar zo'n 83 dollar nu. Daarmee is de OPEC-interventieprijs zo'n 30 dollar per vat naar boven opgeschoven.

Dat is een grote verandering. Voor de producenten van marginale olien en andere relatief dure energiebronnen is dat goed nieuws, omdat het concurrentiegevoel in één klap fors is verkleind. Immers, men kan er op rekenen dat de prijs niet veel lager dan 80 dollar per vat zal worden nu Saoedi-Arabië daar niet alleen internationaal politieke, maar ook grote binnenlandse belangen bij heeft. Werd in 2008 de slogan "het einde van goedkope olie" ingegeven door de oplopende productiekosten van niet-OPEC olie, zoals in de diepe offshore, teerzanden en ingewikkelde grote projecten zoals Kashagan; anno 2011 wordt het einde van goedkope olie ingeluid door de politiek-sociale druk in de belangrijkste producerende landen.

Zegen of vloek

In 2008 bleken Venezuela maar vooral Iran geen begrotingsevenwicht te kunnen bereiken onder een prijs van 95-100 dollar per vat. De prijsval in de tweede helft van 2008 en de stabilisatie daarna van de prijs rond de 70 dollar betekende dat deze twee landen enkele zware jaren achter de rug hadden. In Iran bleken de subsidies op energie zo kostbaar geworden dat er niets anders op zat dan deze af te bouwen om verder afglijden te voorkomen. De economische pijn in het land heeft ongetwijfeld ook meegespeeld in de politieke bevoering van de afgelopen jaren. Recent nog werden de gasprijzen voor consumenten fors verhoogd, terwijl de benzineprijzen daarvoor ook al werden verhoogd. Hoewel de ruwe olieprijs van de afgelopen maanden de druk op hun begroting wat heeft weggenomen, zeker nu een gemiddelde prijs van 100 dollar voor dit jaar wordt voorspeld, lijkt Iran toch door te willen pakken met enkele prijs-hervormingen van energie. Protesten waren er toch al. Door het verminderen van de afhankelijkheid van een al te hoge olieprijs winnen ze weer aan internationale politieke slagkracht, ook binnen de gelederen van de olie-exporterende landen. Voor Irak zijn de stijgende olieprijs een zegen als de hogere overheidsinkomsten kunnen worden vertaald naar een verbetering van de nutsvoorzieningen voor de burgers en er meer geïnvesteerd kan worden in de opbouw van de economie. Dat zal sterk afhangen van de stabiliteit van de instituties. Ook Irak kent een jonge bevolking en veel van

de kennis waar het land vroeger om bekend stond, is verouderd of weggelekt naar het buitenland. De regering zal vooral moeten bewijzen dat het de investeringen richt op alle Irakezen en niet weer bepaalde groepen voortrekt.

Dilemma

Voor veel olieproducerende landen komt het er op aan of ze de hogere inkomsten wijs kunnen gebruiken. Zorgen de inkomsten voor verdere scheefgroei of kan hiermee tijd gekocht worden om de nodige hervormingen in de economie en maatschappij te maken zonder dat er scherpe tegestellingen ontstaan? De investeringen in onderwijs in landen als Saoedi-Arabië zijn belangrijk, maar er moet tevens hard gewerkt worden aan het creëren van banen. En hoe doe je dat in landen die zwaar lijden aan de grondstoffenvloek? De groei van het energieverbruik in producerende landen is een ander probleem dat moet worden geadresseerd, al was het maar omdat ook hier steeds meer budgettaire stress van komt. Steeds meer energie wordt binnenlands geconsumeerd tegen prijzen ver onder de internationale marktprijs. Tenzij de productie van olie uitgebreid kan worden om de exportcapaciteit op peil te houden, moet steeds vaker de lucratieve buitenlandse consument meer betalen om de binnenlandse consument tevreden te houden. Net als in Iran zal uiteindelijk de consument in de producerende landen een meer realistische prijs voor energie moeten gaan betalen. In het huidige onrustige klimaat zullen niet veel leiders dat

durven en eerder kiezen voor het kortetermijn financieren van de energievraag, in de hoop dat in de toekomst de tijd rijp kan worden gemaakt voor deze hervorming.

Onzekerheid

De keuze van de Saoedische overheid de bestedingen fors op te voeren om de kortetermijnrust in het land te bewaren is niettemin opmerkelijk. De macht die uitging van het zijn van de grootste OPEC-producent en met de laagste pijngrens heeft behoorlijk aan kracht ingeboet, tenzij de andere landen nog meer onder druk staan om de uitgaven te laten stijgen. De snelle stijging van de Chinese olieconsumptie heeft de ruimte verschaft voor het schuiven met de interventieprijs. De vraag is wanneer de Chinese economie dit niet langer wil en kan faciliteren. Waar ligt hun pijngrens?

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Energieraad. ■

